

Cartea Curții de Conturi*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Într-un stat modern, instituțiile temeinice, stabile și puternice sunt garanția respectării principiilor democratice, iar încrederea comunității în aceste așezăminte asigură buna funcționare a acelui stat. Din variate motive, în lumea contemporană, multe instituții consacrate – de la guverne și parlamente până la partide politice – nu se mai bucură de încrederea de odinioară a publicului, fapt care a condus și conduce la anumite derapaje dureroase ale vieții politice, inclusiv în România. Însă tăria statelor se măsoară odinioară prin soliditatea și respectabilitatea instituțiilor lor.

Domnul profesor Nicolae Ștefan Noica, „ultimul ministru român al Lucrărilor Publice” – cum se autodefiniște cu amărăciune –, ne amintește despre existența în România, de peste un secol și jumătate, a unei instituții de căpătâi, pe care, însă, unii au uitat-o, alții nu-i înțeleg și nu i-au înțeles niciodată rostul, iar alții, în fine, temându-se de ea, îi atribuie intenții pe care nu le are. Este vorba despre „Curtea de Conturi”, creată în cadrul mării acțiuni de reformare a României sub principele Alexandru Ioan Cuza, în contextul modernizării țării și al sincronizării civilizației românești cu modelul european occidental, conform programului Revoluției de la 1848–1849. Astfel, aflăm că, după dezbaterile parlamentare firești, Adunarea Deputaților a votat, la 8 ianuarie 1864, cu 66 voturi pentru și patru împotriva, „Legea pentru înființarea Curții de Conturi”. Instituția avea misiunea să vegheze – cu mijloace stabilite prin lege – respectarea de către puterea executivă a operei și voinței puterii legiuitoare privind cheltuirea banului public, să efectueze

controale periodice în instituțiile bugetare, să-și prezinte observațiile și să propună măsuri eficiente de îndreptare a situațiilor neconforme constatate. Cu această misiune asumată prin lege, Curtea de Conturi are o istorie îndelungată în România, întreruptă doar într-o etapă a dictaturii comuniste. Prin urmare, câtă vreme, într-o formă sau alta, cu intensitate mai mare sau mai mică, principiile democrației au stat la baza exercitării puterii în România, Curtea de Conturi a asigurat legalitatea folosirii bugetelor repartizate diferitelor entități, a efectuat controalele curente și a prezentat concluziile rezultate, urmărind implementarea măsurilor de redresare și de încadrare perfectă în legalitate.

Acest rol general al instituției era și este cunoscut, dar mecanismele și modalitățile concrete prin care a acționat Curtea de Conturi a României din 1864 încoace au rămas, în esență, pentru publicul larg, o necunoscută. Autorul menționat al cărții de față nu-și propune să detalieze întreaga activitate a Curții de Conturi – ceea ce ar fi extrem de dificil, de laborios și de complex – ci, rămânând doar în limitele specialității sale de inginer constructor, să prezinte opera acestei venerabile instituții a statului în sectorul lucrărilor publice. Cercetarea nu a fost făcută numai prin consultarea legislației bogate din domeniu, nici doar a mărturiilor rămase de la protagoniștii vremurilor tratate, nici a exclusiv a relatărilor de presă etc., ci prin aplecare insistentă asupra documentelor de arhivă, numeroase, grăitoare și rămase în umbra rafturilor prăfuite. Astfel, profesorul și inginerul Nicolae Noica a descoperit că, prin „scrisoarea” nr. 339, din 24

*Alocuțiune susținută la dezbaterile și lansarea de carte „Palatul Înaltei Curți de Conturi și ctitorul său, George I. Lahovari – 125 de ani” (8 octombrie 2024, Aula Academiei Române)

octombrie 1864, Curtea își începea activitatea specifică, cerând spre verificare următoarele conturi: „Comptul Casei Centrale a Mănăstirilor și Eparhiilor cu începere de la 1 ianuarie 1859, Comptul Casei Centrale a Spitalelor, Comptul reservei Mănăstirilor, Comptul Casei Bisericii Sf. Dumitru din Craiova, Comptul avocaților publici, Comptul Spitalului Civil Colțea, Filantropia, Ploiești și Craiova, cu începere de la 1857, comptul casei Sf. Spiridon Nou din București cu începere din anul 1859, cât și Conturile Caselor făcătoare de bine”. Purcederea aceasta hotărâtă la treabă a deschis doar calea magistrală a celorlalte acțiuni de veghere asupra modului de folosire a fondurilor venite de la buget. Astfel, după 1866, încep procedurile de control legate de Palatul Universității din București, realizat datorită inițiativei Prințului Alexandru D. Ghica, acela care, la 1 februarie 1857, dispusese departamentului de resort să ia măsuri pentru construirea unei „Academii” pe terenul de la Sf. Sava. Au urmat Podul peste apa Moldovei de la Roman, realizat în anul 1860, Catedrala Curtea Veche, Școala publică din Târgoviște, un lung șir de căi ferate (București-Giurgiu, Mărășești-Buzău, Suceava-Roman, București-Fetești, Dorohoi-Iași, Bârlad-Galați, Tg. Ocna-Comănești, Târgoviște-Pucioasa etc.), gestiunea contului pentru participarea României la Expoziția Universală de la Paris din anul 1867, restaurarea Bisericii Episcopale din Curtea de Argeș, contul definitiv al cheltuielilor

de la Școala de poduri și șosele la 1885–1886, de la gările Burdujeni și Curtea de Argeș, de la grandiosul ansamblu de poduri peste Dunăre și Borcea și portul Constanța, de la clădirea destinată propriei funcționări etc. După o astfel de bogată experiență și după prestigiul dobândit în câteva decenii prin care și-a dovedit nu numai utilitatea, ci și calitatea de for indispensabil în societate, în postura de garant al onestității, de veghetor atent al mănuiirii banului public, președintele instituției, Gheorghe I. Lahovari, putea spune în raportul prezentat regelui Carol I și principelui moștenitor despre activitatea Curții de Conturi între 1864 și 1899: „Sire, Alteță Regală, Curtea de Compturi în alcătuirea ei de astăzi este o instituție modernă, datorită spiritului de inovațiuni cari a caracterizat începutul erei noastre de renaștere; să nu se creadă însă că până la crearea acestei Înalte instanțe, banii domnesci și mai în urmă banii mănăstirilor închinare și în timpurile și mai apropiate dinarii publici au fost lipsiți de orice control. Controlul întrebuințării banilor domnesci și banilor publici a existat și mai-nainte, dar sub alte forme.” Răzbate de aici – după cum subliniază la fiecare pas autorul cărții – un sentiment de înaltă responsabilitate a acelor personalități față de misiunea lor publică, față de sarcina încredințată lor de societate în vederea dreptei chivernisiri a fondurilor provenite de la buget, un simț acut al onoarei și al istoriei, al tradițiilor bune, care trebuie duse mai departe. Conform acestui raport, antecedentele Curții de

Conturi a României coborau până la 1652, în vremea domniei lui Matei Basarab, treceau prin măsurile luate sub principii Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, ajungeau la așezămintele Mavrocordaților, ale domnilor pământeni reveniți la tron după 1821, se regăseau în anumite prevederi ale Regulamentului Organic din 1831, înainte să ajungă la programele trasate în 1848 și la măsurile concrete luate de Domnul Unirii.

Cercetătorul a descoperit că între 1890–1918 au fost verificate cheltuielile de la lucrările de restaurare ale Bisericii Popăuți din Botoșani, de la Biserica Sf. Nicolae Dorohoi, de la Episcopia Roman, de la Catedrala din Tulcea, de la clopotnița bisericii Sf. Spiridon din București, de la Biserica Stavropoleos, de la Mănăstirile Agapia și Văratec, precum și de la lucrările de conservare a Mănăstirii Comana, realizate de arhitectul Nicolae Ghika-Budești. Între lucrările civile prezentate spre verificare la Înalta Curte de Conturi se disting: calea ferată Comănești-Palanca, calea ferată Bârlad-Galați, calea ferată Roșiori-Zimnicea prin Alexandria, operațiunile podului de pe Siret la Barboși, ale căii ferate Pitești-Curtea de Argeș, ale căii ferate Râmnicu Vâlcea-Râul Vadului, ale podului de peste Olt de la Drăgășani, ale construcției gării Obor, ale portului Constanța, între multe altele. Efortul apare ca fiind și mai intens după Marea Unire, între cele două războaie mondiale, când s-a vegheat în mod special asupra fondurilor de la Palatul Prefecturii Poliției Capitalei și de la Palatul Inspectoratului General al Jandarmeriei.

Lucrarea de față este o panoramă a construcțiilor făcute cu bani publici, asupra cheltuirii cărora

s-a aplecat, cu responsabilitate și profesionalism, Curtea de Conturi a României.

Autorul urmărește cu acribie documentele rezultate în urma controalelor, socotelile detaliate prezentate până la ultimul bănuț, justificarea amănunțită a fiecărei sume și nu-și poate stăvili admirația față de acei oameni responsabili care au construit România modernă la propriu, prin edificiile reprezentative ridicate.

Partea finală a cărții, realizată în colaborare, îi pune în lumină pe aceia care – unii fiind personalități remarcabile ale lumii românești –, de la 1864 încoace, au îndeplinit înalta demnitate de președinți ai Curții de Conturi sau ai unor instituții considerate echivalente. Cei mai importanți dintre aceștia se bucură de biografii detaliate, chiar de arbori genealogici și excerpte din lucrările lor.

Prin opera de față, domnul ministru Nicolae Noica – în buna tradiție pe care a instaurat-o demult – ne dezvălește o lume a construcțiilor remarcabile, făcute sau restaurate cu știință și conștiință, cu grijă față de banul public, prin privegherea Curții de Conturi. Concluzia este că nu se cuvine să uităm și nici să tratăm cu indiferență valorile care ne-au marcat istoria și, mai ales, acele instituții care conferă tăria statului și care duc mai departe România. Trecutul reînviat în această manieră, cu măiestria cunoscătorului și prețuitorului, se transformă în viață trăită aievea și ne dă cuvânt să continuăm lucrarea înaintașilor, spre înlesnirea căii de urmat pentru generațiile viitoare.